

systemu uher. zák. obch. jednotlivé materie nové úpravy vyžadující, načež uvažuje zásadní otázku v příčině ohraničení oboru práva obch., přihlédaje při tom k novému právu německému a poukazuje k nutné souvislosti otázky té s pokročilou již přípravou kodifikace uherského práva občanského. Touže otázkou zabývá se další rozprava v téže korporaci konaná Dr. J. Schreyerem, jenž v jednotlivostech odchyluje se sice od vývodů Nagyho, v celku však s ním souhlasí, žádaje rovněž celkovou revisi obchodního zákona a odmítaje reformu pouze novellární.

K. Herrmann.

Právo a řád trestní.

O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání dle práva francouzského, německého a rakouského. Napsal JUDr. Josef Prušák. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze 1899. Str. 141.

Ve spise Prušákově vítáme velmi cenný příspěvek k literatuře kriminalistické, a to tím více, ježto nepřestává na thematu v nápisu naznačeném, nýbrž dosti obšírně (str. 11—27) zabývá se otázkou přičetnosti vůbec. Při tom spisovatel patrně rád uchopil se příležitosti, aby bez obalu a s důrazem prohlásil svoje kredo co do některých otázek základných, jako jest zejména otázka o volnosti vůle lidské, a co do obou hlavních příkře proti sobě stojících směrů v dnešní literatuře kriminalistické — tak zv. školy klassické a a positivistické.

Že spisovatel tak učinil, počítáme mezi hlavní přednosti jeho spisu. Jednak zajisté jsou to vesměs otázky, o nichž v literatuře české posud nehrubě bylo uvažováno.¹⁾ Jednak na určitém pojmu přičetnosti nemůže ustáliti se ten, kdo nedospěl k určitému rozhodnutí v oněch otázkách zásadných, poněvadž pojem ten nabývá jiné tvářnosti a jiného obsahu, podle toho, vycházíme-li z názoru deterministického či indeterministického.²⁾

Velmi pěkný přehled nauky o volnosti *P.* podává na str. 19 dd., vycházející při tom od spisovatelů filosofických (*Hobbes, Hume, Kant, Schopenhauer*). Sám prohlašuje se výslovně pro determinism, ve zločinu pak spatřuje čin protispolečenský a ve zločinci člověka nebezpečného. Přidrží se tedy t. zv. směru sociologického, jehož zakladatelem a nejpřednějším představitelem v literatuře německé jest *Liszt*. Při tom však pokládá patrně i anthropologické základy učení *Lombrosova* alespoň v tom směru za správné, že přivádí zmíněné názory v otázkách práva trestního ve spojení s moderním vývojem vědy lékařské (str. 11), ba i zcela ve smyslu školy anthropologické

¹⁾ Uvésti můžeme jen tyto, v celku dosti stručné rozpravy: *Čáda*, O trestní přičetnosti, ve Zprávách společnosti pro vědy státní a sociální v Praze. seš. 3 1897; *Bouček*: O anthropologické škole trestní, též tam a nejnoveji *Moník*, Právo trestní (Bibl. sociálních a polit. nauk, sv. VII.). V Praze 1900. Otázky volnosti lidské a její souvislosti s právem trestním dotýká se stručně také *Masaryk*, Theorie dějin, 1884, str. 13 dd. Nejobšírněji pak o »záhadě zákonnosti a volnosti« pojednává (se stanoviska deterministického) F. X. *Procházka* v Osvětě 1885.

²⁾ Sr. co proti mínění těch, kdož neuznávají souvislosti mezi naukou o přičetnosti a otázkou determinismu neb indeterminismu, namítá *Birkmeyer*, Ztschft. f. d. ges. Str. R. W. 16 (1896), str. 100.

připouští možnost, že by — v daleko arciť vzdálené budoucnosti — na místo nynějších soudců nastoupil »soudce l é k a ř«, a že bychom snad i vůbec přestali někdy mluvit »o zločinci, o vině a trestu«. Že při tom snaží se ještě zachovati pojem příčetnosti, jakožto pojem ethický a právní, a že svému »soudci-lékaři« přikazuje v budoucnosti úkol (str. 14) »ceniti činy lidské dle mravní jejich hodnoty, . . . je spojovati s jistým subjektem,« jest o sobě dojista nedůsledno. V učení školy anthropologické pojem příčetnosti buď vůbec, jak i sám *P.* (str. 17) uznává, nemůže míti místa, anebo může býti toliko pojmem »medicinským«, jak bez obalu prohlašuje *Zürcher*;¹⁾ že pak i konce školy sociologické vedou k naprostému popření příčetnosti, jakožto pojmu právně-trestního, to sám zakladatel této školy výslovně přiznal, zakončiv přednášku svoji konanou na III. mezinárodním sjezdu psychologů v Mnichově r. 1896 (sr. *Ztschft. für die ges. Str. R. Wissensch.* 17 sv. 1897, str. 70 dd.) slovy: »Die Begriffe „Schuld“ und „Sühne“ mögen in den Schöpfungen unserer Dichter weiter leben wie bisher; strenger Kritik der geläuterten wissenschaftlichen Erkenntnis vermögen sie nicht stand zu halten . . . Die begriffliche Scheidewand zwischen Verbrechen und Wahnsinn weicht u. fällt — und mit ihr die starre Herrschaft desjenigen juristischen Begriffs, über den ich heute zu Ihnen zu sprechen die Ehre hatte: der strafrechtlichen Zurechnungsfähigkeit.« Jest ovšem pravda, že téže nedůslednosti nedovedli, nebo spíše netroufali si uniknouti ani nejrozhodnější pozitivisté, jako *Ferri* (sr. *Pfenninger*, *Grenzbestimmungen zur criminalistischen Imputationslehre*, 1892, str. 53) nebo *Kurella* (*Naturgeschichte des Verbrechers*, 1893, str. 263), snažíce se uchrániti pojem příčetnosti i pro školu anthropologickou. Podobnou snahou lze sobě vysvětliti, že spisovatel (str. 23) zavrhuje nejen »náhled školy klassické«, podle něhož »člověk má způsobnost popudy, jimiž okolí na vůli jeho působí, pohnutkami volnými učiniti, neb ne«, nýbrž i školy sociologické, kteráž učí, »že vůle naše je pouhým produktem obklopujícího nás okolí,« sám pak skutečnost, že vůle se rozhoduje, vykládá (str. 22) takto: »Při tom nepůsobí popud na naši vůli jako síla pozitivní, jež s nutností určitý náš čin musí míti v zápětí, nýbrž je toliko příčinou našeho jednání. Jemuž rozhodný směr dán je teprve naší individualitou.« Jeť přece známo, že tímto a podobným způsobem vykládají lidské rozhodování nejen hlasatelé determinismu, ať již mezi filosofy, jako *Schopenhauer* (srov. *Falckenberg-Procházka*, *Dějiny novověké filosofie*, 1899, str. 673 a 674), nebo mezi psychology, jako *Ziehen* (*Leitfaden der physiologischen Psychologie*, 3. vyd. 1896, str. 20), nebo mezi kriminalisty, jako *Merkel* (*Lehrb. des deutschen Str. R.* 1899, str. 73 dd), nýbrž i přívrženci t. zv. podmíněného nebo relativního indeterminismu, jako *Binding* (*Normen*, II. 1877, str. 3 dd.)²⁾ *Gretener*

¹⁾ Sr. *Gretener*, *Die Zurechnungsfähigkeit als Gesetzgebungsfrage*, 1897 str. 30 a *Zürcher*, *Die Zurechnungsfähigkeit als Gesetzgebungsfrage* ve *Schweizerische Zeitschrift f. Strafrecht* sv. 11 (1898) str. 66 a 67. Na str. 59 *Zürcher* přímo vyznává, že positivism neví, co s pojmy příčetnosti a nepřičetnosti si počítí.

²⁾ Nechceme při tom pominouti mlčením, že mnozí názor *Bindingův* prohlašují za prostý determinism, jako van *Calke*, *Strafrecht und Ethik*, 1897, str. 10 dd. a *Liepmann*, *Einleitung in das Strafrecht* 1900, str. 92, 93, 175

l. c. str. 89), *Beling* (Grundzüge des Strafrechts 1899, str. 32). Vše to jest nám dokladem, že zdravý smysl pro potřeby skutečného života brání spisovateli vrhnouti se bez výhrady v náručí oněch moderních škol a přijímati nejkrajnější důsledky jejich učení. Proto také neklademe zvláštního důrazu na to, že charakteristiku t. zv. školy klassické podává příliš jednostranně ve smyslu *Lisztově* (str. 14. a 15), jakoby pro ni zločinec nebyl »živým a jednajícím člověkem, nýbrž abstraktním typem, jenž čistou spekulací mimo skutečný život byl postaven«; zločin pak jako by pro ni nebyl »částí tohoto života, nýbrž právníkou formulí v zákoně stanovenou«, ani trest »obranou útoku odpovídající, nýbrž theoretickým systémem sestaveným učenci, již o povahu zločincovu naprosto se nestarali.« Přece však myslíme, že by bylo slušelo také uvážiti, co o této věci poznamenali *Buri* (Gerichtssaal 53, sv. 1897, str. 406 a 407), *Mittelstädt* (též tam 46, sv. 1892, str. 254), *Birkmeyer* Ztschft. f. d. ges. Str. R. W. 16 sv. 1896, str. 125 a 126) a *Tagancev* (*u Gretenera* l. c. str. 16, pozn. 20). Snad by potom spisovatel uznal, že leccos v dotčené charakteristice jest alespoň upřílišeno.

Způsob, jak P. určuje podmínky přičetnosti, dává nám v jednom směru příčinu k pochybnostem. Vykládaje ustanovení § 56. německého zák. tr., jež týká se období t. zv. pochybné přičetnosti (mezi dokonaným 12. a 18. rokem života), spisovatel (str. 102.) prohlašuje za nevhodné, že má při osobách tohoto věku býti zkoumáno, zdali měly »die zur Erkenntnis der Strafbarkeit erforderliche Einsicht«. Jakožto důslednost tohoto ustanovení, s jeho stanoviska patrně politování hodnou, uvádí, že »odsuzují se děti, jež vědí sice o trestnosti svého činu, jež však pravé povahy skutku trestného, jeho významu v životě společenském naprosto chápati nemohou.« Jest patrné, kdyby tato schopnost měla býti podmínkou přičetnosti, že by nedostatek její vylučovati musil přičetnost nejen při osobách mladistvých, nýbrž i při zletilých. A tu tážeme se: Nebyl by snad počet těch, kdož by potom pro nedostatek přičetnosti trestání unikli, přece jen příliš veliký?

Za nemalou přednost spisu pokládáme, že v něm hledí se obšírně k ustanovením nejen práva rakouského, nýbrž i francouzského a německého, kteráž se tu obšírně, a to ještě před právem rakouským, vykládají, tak aby zvláštnosti různých systémů zákonodárných vynikly a mohly mezi sebou býti srovnávány. Největší péče věnována jest ovšem dogmatickému výkladu práva rakouského, kdež spisovatel nepomíjí mlčením žádné závažnější otázky sporné nebo pochybné, a všade přivádí k platnosti mínění vlastní, opíraje je o důvody uvážení hodné a důkladně vyvraceje důvody protivné. Měrou zvláště vynikající platí to o výkladu, jež podává na str. 119. dd., kdež obratně potírá mínění *Fingrovo*, že by právo rakouské osoby nedospělé pokládalo za úplně přičetné a jenom stanovilo zvláštní, privilegovaný způsob jich trestání — snaže se naproti tomu dovoditi, že zákon náš vychází z předpokladu t. zv. zmenšené přičetnosti dotčených osob. I jinak dogmatická část spisu zasluhuje plné chvály, podávajíc všude svědectví, že spisovatel konal ve svém oboru důkladná studia, že neopominul všimnouti si kde kterého zjevu literárního sem zasahujícího a že vždy a všude hleděl dospěti s mostatných úsudků a dodělati se výsledků vážných, poznání pravdy napomáhajících. Za neméně záslužné a cenné pokládáme úvahy rázu kriminalně-politi-

ckého, jež spisovatel na vhodných místech podává, rozbíraje kriticky platné normy právní ku přičetnosti a trestání osob mladistvých se vztahující (ku př. str. 28. dd., 78. dd., 88., 100., 110. dd., 126. dd.).

Nejméně ze všeho uspokojuje část historická (str. 52.—74.). Ta na rozdíl od částí ostatních poměrně menší měrou svědčí o samostatných studiích spisovatelových. Alespoň ve statích jednajících o právu římském, kanonickém a německém nedovídáme se téměř ničeho, co by již před tím, na mnoze i týmže způsobem, jiní nebyli pověděli, zejména *Geib*, *Lehrbuch des deutschen Strafrechts* II., 1862, str. 69. dd. a *Baumert*, *Über die Zurechnungsfähigkeit und Bestrafung jugendlicher Personen*, 1877, str. 2. dd. Právem také bychom byli mohli očekávat několik slov o domácím právu českém, z nichžto bychom mohli poznati, kterak v něm nedostatek věku byl posuzován. Zmínkou o městských právech Brněnském a Pražském stol. 14., z nichžto citáty uvedeny jsou ovšem správně v kapitole o právu německém, a otištěním příslušných článků z trestního řádu Josefa I. z r. 1707, který obsahuje již jen obecné právo trestní německé, není v tom směru nikterak dosti učiněno; zbýváť vždy ještě vážná mezera co do práva zemského a, pokud jde o právo městské, co do doby od století 14. do r. 1707.

Ku konci nemůžeme nevytknouti pochvalně živý a svěží způsob mluvy, kterýž i na místech podávajících výklad ryze dogmatický uchránil spisovatele úskalí suchopárnosti a těžkopádnosti. Tím více naplňuje nás podivem, že spisovatel opominul vynaložiti náležitou péči na svoje dílo i po stránce jazykové. Již nápis knihy: »O přičetnosti osob mladistvých a jich potrestání« (místo správného: »trestání« neb »potrestávání«) zaráží český sluch, podobně jako na str. 85.: »mladistvé osoby, jež . . . ve vězení jsou přidrženy« (m. drženy nebo přidržovány), anebo dokonce již (str. 58.): »ustanovení, že nedospělý míru zbaven býti neměl« (m. zbavován). Tu a tam nacházíme germanismy hrubšího zrna a jiné nesprávnosti jazykové, z nichž ku př. vytýkáme: spočívá m. záleží (ku př. str. 14.: »v tom spočívá význam vědy«, podobně str. 16., 23., 24., 27. a mn. j.), vysazen (!) m. vydán (str. 26.: »člověk je pádu vysazen«, podobně str. 46. a 130.), vyhróžený (!) trest (str. 107., 139., 141.), »udány nejsou důvody« (m. uvedeny, vytčeny, str. 67.), »jistá (m. některá) ustanovení« (str. 57.), »poslední« ve smyslu »tento« (str. 113.), »podléhati podmínkám« (str. 138.), »příliš pokročil, než aby« m. prostého aby (str. 104.), »byť by i nebylo« m. byť i nebylo (str. 105.), »proto byly osvobozeny, poněvadž« m. že (str. 138.).

Storch.

Dr. Alois Zucker, *Über Schuld und Strafe der jugendlichen Verbrecher*. Stuttgart 1899.

Je starou pravdou, že člověk v životě svém stále se mění, že odvážlivost mládí zvolna ustupuje rozvaze věku dospělého, že mladí reformatoři stávají se klidnými konservativci a nalézají konečně leccos dobrého i v tom, proti čemu dříve rozhodně bojovali. Tuto změnu názorů nalezneme však nejen v běhu všedního života, ale v životě vědeckém, a nelze upříti, že často mnoho dobrého i sebou přináší; hledá se pak dorozumění mezi staršími a mladšími, a najde se často »zlatá« ona střední cesta. Obě strany upouštějí od